

Stortingsvedtak har økt kostnader og svekket flyteknikerutdanning

Stortinget har allerede vedtatt å legge ned Luftforsvarets virksomhet på Kjevik ved behandlingen av Prop. 151 S (2015-2016), men Luftforsvarets (fly)teknikerutdanning blir på nytt berørt i behandlingen av Prop. 62 S (2019-2020) Kap. 5.2.6.

Med utsetting av grunnutdanning erfares det nå at kostnadene øker. Det er grunn til å anta at tilsvarende vil skje for typeutdanning hvis også denne settes ut. Investeringskostnaden for skolesenteret på Værnes ser ut til å overstige regjeringens ramme. Samtidig har utdanningskapasiteten sunket. Er dette en villet utvikling, som legger grunnlaget for et fremtidig omfattende strategisk samarbeid med privat sektor innen utdanning eller ble Stortinget utilstrekkelig informert ved behandlingen av Prop. 151 S (2015-2016)?

*Er det slik at regjeringen, med tilslutning fra Stortinget, bygger ned Luftforsvarets eget utdanningssystem for å styrke norsk (forsvars)industri og tjenesteytende sektor?
-- Kjevikfakta, spørsmål til forsvarsministeren og Stortinget (4. november 2019).*

Luftforsvarets skolesenter, fremdeles med hovedtyngde på Kjevik, har levert (selv)kosteffektiv (fly)tekniker utdanning med riktig kvalitet, til Luftforsvaret i snart 75 år. Den raskeste og billigste løsningen for å adressere flyteknikermangelen i Luftforsvaret, er å reetablere utdanningskapasiteten på Kjevik. Hvis Stortinget gir en tilslutning til Prop. 62 S (2019-2020) uten korrigerende merknader for Kap. 5.2.6, vil det åpne for at Luftforsvarets (fly)tekniker utdanning kan privatiseres fullstendig. Vi mener Stortinget må sette på bremsene, slik at den nye innretningen av (fly)tekniker utdanning kan evalueres mens den ennå kan reverseres.

Ved Stortingets behandling av Prop. 151 S (2015-2016), stilte et bredt flertall seg bak regjeringens nye innretning for Luftforsvarets (fly)tekniker utdanning. Innen 2025 skal Luftforsvarets virksomhet på Kjevik flyttes til Værnes og Kjevik avhendes. Avviklingen av Kjevik skal gi Forsvaret en besparelse på 1000 MNOK over 20 år. For å lykkes med dette må bla. flyteknisk grunnutdanning settes ut (altså ikke lenger gjennomføres av Luftforsvaret) og flyteknisk typeutdanning legges til basene hvor utstyret er lokalisert (altså ikke legges til Værnes). Med disse grepene unngås en dyr oppgradering av Værnes, med bla. skolehangar og et stort skolebygg med mange spesialrom. Kjevikfakta har hele tiden hevdet at investeringskostnadene er urealistisk lave og at utsetting av utdanning blir dyrere enn å utdanne internt i Luftforsvaret. Allerede nå ser vi regnestykket sprekke, relatert til tallene Stortinget forholdt seg til under behandlingen av proposisjonen.

Fagforeningene ser mange generelle utfordringer ved å flytte oppgaver fra Forsvaret til privat sektor. Eksempler på dette kan være operasjoner i krise/krig eller retten til å bruke våpenmakt. Innen utdanning er vi usikre på om de sivile tilbyderne vil kunne erstatte Forsvarets personell fullstendig eller om Forsvaret må avgi eget personell til å komplementere de sivile tilbyderne der de ikke tilfredsstiller militære kompetansekrav. Sistnevnte kan resultere i at langt flere hoder må lønnes totalt sett, for å løse samme oppdrag som tidligere. En annen utfordring innen utdanning, kan være å frigi spredningsregulert undervisningsmaterieell til en sivile tilbyder. Hvis det er slik at Forsvarets utdanningssystem skal privatiseres, etterlyser vi bedre informasjon fra Forsvarets politiske og militære ledelse til de forsvarsansatte.

Innretningen i Prop. 151 S (2015-2016) gir økte kostnader for flyteknisk grunnutdanning

Luftforsvarets tekniske skole på Kjevik er organisert i en matrise, hvor ledig kapasitet hos en instruktør kan benyttes på tvers av flere fagfelt. Dette har medført meget høy ressursutnyttelse. Blant annet har instruktører med primærkompetanse innen typeutdanning, på feks. flysystemet C-130J, blitt brukt sekundært til å gi flyteknisk grunnutdanning. Faktisk har Luftforsvarets tekniske skole levert flyteknisk grunnutdanning med kun type-instruktører, noe som har gitt store besparelser fordi vi har trengt færre instruktører. For flyteknisk grunnutdanning basert på den sivile standarden European Union Aviation Safety Agency (EASA) eller den militære European Military Airworthiness Requirement (EMAR) kreves det omlag fem personer til påkrevde management roller i tillegg til instruktørene.

I mange år skulle ikke Luftforsvaret utdanne innen flyteknisk grunnutdanning, fordi studenter med EASA flyteknisk grunnutdanning skulle rekrutteres fra Norges fire sivile flyfagskoler. Dessverre var det ikke mulig å rekruttere tilstrekkelig med studenter til å dekke mer enn omlag 50% av Luftforsvarets behov. Av den grunn måtte det etableres EASA utdanningskapasitet på Kjevik, for å kompensere for den utilstrekkelige rekrutteringen, slik at Luftforsvarets utdanningsbehov ble helt dekket. Som en effekt av Prop. 151 S (2015-2016) ble grunnutdanningen på Kjevik lagt ned, til tross for at det fortsatt ikke var mulig å rekruttere hele utdanningsbehovet fra de fire sivile flyfagskolene. Med et utilstrekkelig antall studenter med flyteknisk grunnutdanning, blir det umulig å utdanne det antall flyteknikere som Luftforsvaret trenger.

Problemene med rekruttering har gitt et økende etterslep på utdanning av flyteknikere og Luftforsvarets tekniske skole mente den kunne reetablere flyteknisk grunnutdanning ved å rebemanne de beskrevne påkrevde management roller. Fremfor å rebemanne og deretter reetablere grunnutdanning (nå basert på EMAR), har Luftforsvaret valgt å anskaffe denne utdanningskapasiteten utenfor Forsvaret. Fra høsten 2020 kjøper Luftforsvaret 2100 teoritimer fra Kongsberg Aviation Maintenance Services (KAMS) og deres underleverandør Agder Aviation Tech Team (AATT). AATT har stor grad av bemanning fra pensjonerte ansatte fra Luftforsvarets skolesenter Kjevik.

For å tilfredsstille krav til kvalitet og tilgjengelighet innenfor en akseptabel kostnadsramme, kan det synes nødvendig å ha utdanningen innen egen organisasjon. (...) Kjøp av utdanning er dyrt, uforutsigbart og leveres med en kvalitet som i mange tilfeller er vanskelig å dokumentere. (...) For perioden fram mot 2025 kan det synes helt nødvendig å skjerme dagens utdanningsvirksomhet for å opprettholde evnen til å regenerere kompetanse som går tapt underveis, samt å bygge opp nye organisasjoner med personell og riktig kompetanse.
-- Fra anbefalingen i utredningen LUFTFORSVARETS TEKNISKE UTDANNING I DAG OG FOR FREMTIDEN (2013) som ble utarbeidet til Forsvarsdepartementet igjennom et oppdrag i Iverksettelsesbrevet i 2012.

Det er viktig å merke seg at til tross for at Luftforsvaret kjøper denne utdanningen, skal Luftforsvaret (til lav selvkost) ivareta en stor del av grunnutdanning-leveransen selv. Det er naturlig å anta at kostnad for kjøp av utdanning ville blitt betydelig høyere, hvis Luftforsvaret også måtte kjøpe den omfattende del-leveransene som Luftforsvaret nå selv leverer til selvkost:

1. Luftforsvarets tekniske skole skal ivareta management og dermed bemanne tilsvarende.
2. All utdanning foregår i Luftforsvarets skolesenters bygningsmasse.
3. Luftforsvarets tekniske skole bekoster alt digitalt og tradisjonelt undervisningsmateriell.
4. Studentene skal bo og spise på Luftforsvarets skolesenter.
5. Luftforsvarets tekniske skole skal levere instruksjonen på de omlag 2x300 EMAR praksistimene, fordi det innlede personellet ikke har nødvendige kvalifikasjoner.

Sammenlignes innretningen for flyteknisk grunnutdanning frem til 2016, med innretningen innført med Prop. 151 S (2015-2016) får vi følgende:

Aktivitet	Opprinnelig innretning (2015)	Ny innretning (2020)
Kostnad til management stab på 5 personer (1)	4,3 MNOK	4,85 MNOK
Kostnad til teoriundervisning (2)	0	2,1-3,15 MNOK
Kostnad til sikkerhetsklarering (3)	0	ukjent

(1) Forsvaret har en gjennomsnittlig årverkssats pr. ansatt på 860.000 (McKinsey 2015 - Modernisering og effektivisering av stabs-, støtte- og forvaltningsfunksjoner i forsvarssektoren). Vi har med sjablongtilnærming, basert på 2,5% årlig inflasjon- og lønnsutvikling, estimert årverkssats pr. ansatt for 2020 til 970.000. Det er viktig å merke seg at instruktørene på Kjevikk nepper avlønnes høyere enn gjennomsnittlig årverkssats.

(2) Luftforsvarets tekniske skole sin matriseorganisering gjør at det ikke er nødvendig med eget personell til grunnutdanning. Vi kjenner ikke EMAR timeprisen til KAMS, for de 2100 teoritimene, så vi estimerer denne til å ligge mellom 1000-1500 NOK pr. time.

(3) Luftforsvarets personell må til enhver tid være sikkerhetsklarert. Innleid personell må sikkerhetsklareres. Sikkerhetsklarering er en prosess som kan ta tid og medføre kostnader.

Tabell 1. Ny innretning for grunnutdanning er dyrere enn den opprinnelige.

Investeringskostnadene beskrevet i Prop. 151 S (2015-2016) for Værnes overstiges

Endringene medfører et beregnet investeringsbehov på om lag 270 mill. kroner. Nedleggelsen av Kjevikk vil gi om lag 35 mill. kroner per år i reduserte driftskostnader og reduserer fornyelsesbehovet som pr. i dag er beregnet til om lag 320 mill. kroner på Kjevikk over den kommende 20-årsperioden. Det er estimert en netto avhendingsverdi på om lag 80 mill. kroner etter at kostnader til opprydning er fratrukket. Samlet gir nedleggelsen reduserte kostnader på om lag 1 mrd. kroner i et 20-årsperspektiv i tillegg til forventede reduserte kostnader til rekruttering og utdanning, og stordriftsfordel når teknisk utdanning er geografisk samlokalisert med de operative avdelingene.

-- Prop. 151 S (2015-2016), Kap. 6.1.4

Kjevikkfakta mente et beregnet investeringsbehov på om lag 270 mill. kroner på Værnes var urealistisk lavt, selv når grunnutdanning og typeutdanning ikke skulle legges til basen. Vi henvendte oss, sammen med ordfører Harald Furre, til Forsvarsdepartementet med en rekke spørsmål rundt Prop. 151 S (2015-2016). I en e-post 2016-9-14, til ordfører Harald Furre og Kjevikkfakta, utdypet daværende statssekretær i Forsvarsdepartementet Øystein Bø bla. investeringsbehovet på om lag 270 mill. kroner på Værnes slik:

Prosjekt	Prosjekt- kostnad (mill. kr)	Avskrivning		
		(mill. kr/år)	Leie (mill. kr/år)	Drift (mill. kr/år)
Administrasjonsbygg/undervisning	57,00	0,95	0,64	0,77
Befalsforlegninger	4,44	0,07	0,06	0,07
Boliger	84,00	1,40	1,10	0,32
Depotbygg, bemannet	37,00	0,62	0,36	0,59
Delsum	182,44	3,04	2,16	1,75
Infrastruktur, i % av delsum	18,24	0,30	0,22	0,18
Forventet tillegg, i % av delsum	18,24	0,30	0,22	0,18
Usikkerhet, i % av delsum	54,73	0,91	0,65	0,53
Sum (p50 - forventningsverdi)	273,66	4,56	3,24	2,63

Tabell 2. Forsvarsdepartementets beregnede investeringer på 270 MNOK på Værnes er urealistisk lave.

Som man ser av Forsvarsdepartementets tall, er investeringene satt lavt for administrasjons og undervisningsbygg. Dette gjenspeiler nok det faktum at hverken grunnutdanning eller typeutdanning skal gjennomføres på Værnes. Så langt Kjevikfakta kjenner til, er det etter 2016 gjennomført eller planlegges gjennomført betydelige investeringer på Værnes relatert til avviklingen av Kjevik (utlisteringen omfatter ikke boliger eller depotbygg):

- Ca. 20 MNOK — Større og mindre tilpasninger (oppussing, anskaffelser, midlertidige bygg, osv.) som er gjennomført eller under gjennomføring.
- Minst 200 MNOK — Undervisningsbygg under planlegging til Luftforsvarets tekniske skole.
- ? MNOK — Administrasjonsbygg under planlegging til skolesenter ledelsen (omlag 50 personer).
- ? MNOK — Bygg og anlegg under planlegging til Baseforsvar taktisk skole og Luftforsvarets spesialist skole.

Prop. 62 S (2019-2020) kan øke utdanningskostnadene i Luftforsvaret ytterligere

Sett i lys av vår opplevelse av effektene av Prop. 151 S (2015-2016) spurte Kjevikfakta den 4. november 2019 forsvarsministeren, under hans besøk på Kjevik, følgende "Er det slik at regjeringen, med tilslutning fra Stortinget, bygger ned Luftforsvarets eget utdanningssystem for å styrke norsk (forsvars)industri og tjenesteytende sektor?". Statsrådets svar var et tydelig NEI. Vi sendte samme dag samme spørsmål til medlemmene i Utenriks- og forsvarskomiteen (UFK), uten å få svar.

En annen måte å øke tilgangen til relevant kompetanse på er å oppfordre industrien til å tilby utdanning. Dette kan for eksempel være teknisk typekurs på forskjellige materiell, etter modell av materiellopplæring på luftvern som allerede gjennomføres av industrien i dag.

-- Prop. 62 S (2019-2020) Kap. 5.2.6

Til tross for statsrådets benektende svar og Stortingets manglende svar, mener vi at det nå pågår en omfattende privatisering av Luftforsvaret og at regjeringen ønsker å fortsette denne utviklingen igjennom at Stortinget gir sin tilslutning til Prop. 62 S (2019-2020) Kap. 5.2.6.